

Motie: Pas maatwerk toe om af te wijken van de kostendelersnorm

Voor de raadsvergadering van maandag 5 juli staat een motie op de agenda van de PvdA over maatwerk in de kostendelersnorm¹. Naar aanleiding van de antwoorden op de vragen en het memo van wethouder Beens dd 24/6 heb ik deze motie aangepast. Het verzoek tweemaal per jaar een overzicht te bieden aan de raad waarin wordt vermeld hoe vaak wordt afgeweken van de kostendelersnorm en voor welke situaties heb ik uit het motievoorstel gehaald.

De oproep in de motie luidt nu als volgt:

De raad verzoekt het college in de gemeentelijke organisatie te borgen dat er maatwerk wordt toegepast bij de kostendelersnorm en/of medebewonersnorm om schrijnende situaties te voorkomen. Dit kan bijvoorbeeld door in de werkinstructie de toetsvraag toe te voegen: 'Is er aanleiding (conform artikel 18, lid 1, Participatiewet) om af te wijken van de kostendelersnorm?'

De reden dat ik de motie indien, is dat het memo van 24/6 en de antwoorden op de vragen nog steeds niet aantonen dat consultants in Heiloo structureel toetsen of het nodig is af te wijken van de kostendelersnorm. Een dergelijke toets is wel vereist volgens artikel 18 lid 1 van de Participatiewet. Hierin is opgenomen dat het college de bijstand (en daaraan gekoppelde verplichtingen) **dient** af te stemmen op de omstandigheden, mogelijkheden en middelen van de belanghebbende. Dit geldt ook voor het wel of niet toepassen van de kostendelersnorm.

Weliswaar werken de consultants in Heiloo, zo blijkt uit het memo van 24/6, volgens de methodiek van de omgekeerde toets, en zijn zij hier ook op getraind, nergens blijkt uit dat deze toets in alle individuele gevallen daadwerkelijk wordt toegepast. M.a.w.: er blijkt niet dat de gemeente Heiloo werkt met een werkinstructie waarin altijd de vier stappen van de omgekeerde toets worden doorlopen. Dat consultants van deze methode op de hoogte zijn, is onvoldoende om te garanderen dat ze deze methode ook structureel toepassen.

Het feit dat in Heiloo in de praktijk *nooit* wordt afgeweken van toepassing van de kostendelersnorm (zie vragen en antwoorden) is een sterke indicatie dat de mogelijkheid om af te wijken onvoldoende gebruikt wordt.

Andere Nederlandse gemeenten hebben een dergelijke toetsvraag wél aan de werkinstructie van hun consultants toegevoegd. O.a. Waalwijk heeft dit onlangs gedaan naar aanleiding van onderzoek van [Argos](#), waaruit bleek dat de meeste Nederlandse gemeenten nauwelijks gebruikmaken van de mogelijkheid af te wijken van de kostendelersnorm. Overigens: ook de gemeente Waalwijk werkt volgens de methode van de omgekeerde toets. In Waalwijk worden werkinstructie en werkmethode dus als aanvullend gezien, niet als conflicterend.

¹ De kostendelersnorm zorgt ervoor dat een bijstandsuitkering wordt verlaagd wanneer meerdere volwassenen met een bijstandsuitkering in één woning wonen. De redenatie hierachter is dat als mensen een huishouden delen, ze kosten besparen. Dat is misschien zo op papier, maar de praktijk is vaak anders. Veel jongeren kunnen nu geen eigen huis betalen. Ook niet als ze 22 zijn, of 25. Zij wonen vaak nog bij hun ouders. Maar als hun ouders een bijstandsuitkering hebben, wordt die dus gekort. De kostendelersnorm kan leiden tot armoede en dakloosheid.

Vragen en antwoorden (in kleur) van de organisatie op technische vragen over de kostendelersnorm .

1. Hoeveel huishoudens telt Heiloo op dit moment waarbij de kostendelersnorm wordt toegepast?
Heiloo telt in 2021 23 huishoudens met een Participatiewet uitkering waarbij de kostendelersnorm (KDN) is toegepast. Voor wat betreft de IOAW en IOAZ is het in geen enkele situatie nodig geweest om de KDN toe te passen.
2. Hoeveel van dit soort huishoudens telde Heiloo in 2020?
In 2020 telt Heiloo in totaal 29 huishoudens met een Participatiewet uitkering waarbij de KDN is toegepast. Voor wat betreft de IOAW en IOAZ is het in geen enkele situatie nodig geweest om de KDN toe te passen.

Vervolgvrage: Bij hoeveel van de 23 huishoudens in 2020 en 29 huishoudens in 2021 waarbij de KDN werd toegepast, gebeurde dit in een situatie met thuiswonende kinderen jonger dan 28 jaar?

In 2020 is de KDN in 9 huishoudens toegepast waarbij sprake was van inwonende kinderen jonger dan 28 jaar. In 2021 zijn dit er 10.

3. Hoeveel huishoudens telt Heiloo waarbij vanwege maatwerk wordt afgeweken van toepassing van de kostendelersnorm?
Het uitkeringssysteem kent geen mogelijkheid om maatwerk als zodanig te registreren. Hierdoor is het maken van een selectie op het niet toepassen van de KDN om redenen van maatwerk, niet mogelijk. De uitvoering is bekend met de mogelijkheid om af te zien van de toepassing van de KDN en maakt hier zo nodig gebruik van.

Wij zullen, gelet op de waarde van deze informatie, onderzoeken of een registratie van maatwerk via ons uitkeringssysteem mogelijk gemaakt kan worden.

Vervolgvrage: Op welke wijze is de uitvoering bekend met de mogelijkheid om af te zien van de toepassing van de KDN? Wordt in elke situatie dat de KDN wordt toegepast, nagegaan of de situatie noopt tot afwijking van de KDN? Bestaat voor afwijking van de KDN een handreiking of is dit opgenomen in een werkinstructie?

Er bestaat geen werkinstructie of handreiking die specifiek ingaat op de toepassing van maatwerk in relatie tot de KDN. Kennis en deskundigheidsbevordering krijgt veel aandacht binnen de BUCH. Naast de nodige beschikbare naslagwerken waarin o.a. de ruimte voor maatwerk in specifieke situaties wordt behandeld, krijgen medewerkers ook jaarlijks de nodige trainingen. Hiernaast vinden periodiek casuïstiekoverleggen plaats. Medewerkers gaan met elkaar in gesprek over de lokale en landelijke casuïstiek en hoe wij hier mee omgaan en/of willen omgaan. Situaties die aandacht krijgen in de media en politiek worden hierin betrokken. Maatwerk komt herhaaldelijk aan bod en wordt zo nodig toegepast. Dit binnen alle taakgebieden van het domein Samenleven.

In 2019 heeft het domein Samenleven alle medewerkers laten trainen in de methodiek van de 'omgekeerde toets' (Stimulansz). Consulanten worden geacht om te kijken naar wat nodig is en of past binnen de grondwaarden van de toepasselijke wetten. Daarbij worden de mogelijke effecten van een besluit in de volle breedte meegewogen. Zo is maatwerk mogelijk

zonder dat het leidt tot willekeur. Jaarlijks volgen medewerkers een terugkomtraining. Het MT Samenleven blijft herhalen dat wij niet doen wat mogelijk is, maar doen wat nodig is.

Vervolgvrage: Zou u de raads- en commissieleden willen informeren wanneer meer bekend is over de registratie van maatwerk in het uitkeringssysteem? En op welke termijn verwacht u hier meer duidelijkheid over te kunnen geven?

Ons is inmiddels gebleken dat registratie van maatwerk in theorie kan. Iedere uitkering zou handmatig moeten worden aangepast. Dit bij aanvang van een uitkering en als tussentijds wijzigingen in het huishouden optreden. Het aanpassen van ons systeem om op de niet toegepaste KDN te kunnen filteren heeft nadelen. Los van dat het steeds handmatig onderhouden van dossiers arbeidsintensief en risicovol is zal een gedeelte van de functionaliteiten van het systeem niet meer bruikbaar zijn (Kennissysteem PKO4ALL). Ook zullen thans gangbare (werk)processen veranderd moeten worden.

Mocht de situatie wijzigen en een bewoner geeft dit niet uit door, dan is de kans op het ontstaan van een terugvordering groot. Nu worden wijzigingen in het huishouden geautomatiseerd ontvangen middels een koppeling met Burgerzaken en het inlichtingenbureau. Het bijhouden van de niet toegepaste KDN in situaties waar deze aanvankelijk wel had moeten worden toegepast is arbeidsintensief, tijdrovend en risicovol. Ook de uitvoeringslasten hierdoor toenemen.

Mocht een eenvoudige en minder risicovolle manier om maatwerk te registreren zich voordoen dan zullen wij aanpassing van het systeem en onze processen, zeker overwegen.

4. Hoeveel van dit soort huishoudens telde Heiloo in 2020?

[Zie het antwoord onder vraag 3](#)

5. En voor welke situaties was dit?

Hierbij kan het bijvoorbeeld gaan om mensen in een crisissituatie, daklozen of mensen die dakloos dreigen te raken en tijdelijk onderdak krijgen bij inwoners met een uitkering voor het levensonderhoud op grond van de Participatiewet, IOAW of IOAZ. Ook in het geval van (mantel)zorg kan worden afgezien van de toepassing van de KDN. Zo nodig en proportioneel wordt door de uitvoering bij wijze van maatwerk, afgezien van het toepassen van de KDN.

Vervolgvrage: Dit voorbeeld zijn de bepalingen zoals die zijn opgenomen in de Participatiewet. Mijn vraag was in welke specifieke situaties (met welke specifieke redenen) in 2020 en in 2021 is afgeweken van de KDN. Deze vraag is relevant om te weten in hoeveel gevallen het bijvoorbeeld ging om inwonende kinderen, of juist om inwonende ouders of kennissen.

Doordat wij niet kunnen filteren op maatwerk en specifieke situaties kan ik u geen andere voorbeelden geven. Desgevraagd geven consultants die over 2020 en 2021 aanvragen hebben behandeld aan dat zij zich geen situatie voor de geest kunnen halen waarbij op grond van uitzonderlijke omstandigheden is afgezien van het toepassen van de KDN. Zij hebben aangegeven dat zij goed bekend zijn met de mogelijkheid van het toepassen van maatwerk en als dit in het individuele geval nodig is, zij dit zeker zullen toepassen.

MEMO VOOR DE GEMEENTERAAD

aan de gemeenteraad van Heiloo

van Elly Beens, namens het college van B&W

onderwerp Maatwerk in de kostendelersnorm

Datum 24 juni 2021

bijlagen 1

Inleiding

Tijdens de bespreking van de notitie Kostendelersnorm in de commissie op 21 juni jl. is door de PvdA gesteld dat er geen antwoord is gekomen op de vraag of er door de consultant structureel getoetst wordt of er afgeweken wordt van de kostendelersnorm.

De portefeuillehouder heeft hier tijdens de vergadering niet meer op kunnen reageren en via dit memo wordt nog eens expliciet de werkwijze toegelicht.

Inhoud

Of afgeweken kan worden van de kostendelersnorm(KDN) is niet de vraag die wat ons betreft gesteld dient te worden. De inwoner staat met zijn vraag centraal en dat vormt het uitgangspunt voor het brede gesprek. Zo krijgen wij een goed beeld van de inwoner en zijn/haar omstandigheden. Vanuit de methodiek van de Omgekeerde toets wordt gekeken naar zowel de vraag als de situatie van de aanvrager en het gewenste **effect**. Wat wil je bereiken voor/met een inwoner. Wat je in het geval van een uitkeringsbehoefte wilt bereiken is dat iemand voldoende middelen heeft voor de eerste levensbehoeften. Het kan dan wel zo zijn dat gezien de situatie de KDN toegepast moet worden maar de aanvrager moet zichzelf wel in voldoende mate kunnen onderhouden. Tijdens de beoordeling wordt ook gekeken naar de **grondwaarden** van de toepasselijke wet, de **ethische aspecten** en de **randvoorwaarden**.

Een **grondwaarde** van de Participatiewet is het garanderen van een bestaansminimum voor een rechthebbende. Als een persoon onvoldoende inkomsten heeft kan deze geen boodschappen doen of zijn vaste lasten betalen. Dit op zichzelf is in strijd met het recht op een bestaansminimum. We kijken vervolgens naar de **ethische aspecten**. Zou een ouder bijvoorbeeld zijn/haar kind buiten de deur moeten zetten om rond te komen, wetend dat deze nergens terecht kan, met het risico dat deze als zwerfjongere eindigt?. Zou een ouder zijn/haar kind huishouden en de KDN wordt onverminderd toegepast, dan loopt deze wellicht het risico dat een huurschuld wordt opgebouwd en dat iedereen de woning uitgezet zal worden.

Vanuit de **randvoorwaarden** kunnen wij vervolgens inzetten op het evident voorkomen van problemen door de uitkering (tijdelijk) te verhogen zodat vaste lasten en boodschappen

betaald kunnen worden. Het afstemmen en verhogen van de uitkering kan als redelijk worden aangemerkt zolang er sprake is van ongewenste effecten/ dringende redenen. Met de inwoner kan gelijktijdig gewerkt worden naar een verbetering van diens situatie. Op het moment dat er geen dringende redenen meer zijn om af te stemmen zal de KDN onverminderd worden toegepast.

De methodiek gaat verder dan het louter structureel beantwoorden van de vraag of afgeweken kan worden van de KDN. Uitgangspunt van de wetgever is dat de KDN in treffende situaties wordt toegepast, tenzij er een dringende reden is om dit niet te doen. Pas dan kunnen wij de uitkering afstemmen. Van deze dwingende insteek kunnen wij, zonder dat sprake is van een dringende reden, niet afwijken. Dit blijkt ook uit vaste jurisprudentie. Medewerkers van de BUCH zijn getraind en worden gecoacht om naar aanleiding van een goed gesprek te beoordelen wat nodig en passend is in het individuele geval. Met de Omgekeerde toets hebben wij een kwalitatieve, effectieve en efficiënte methodiek in huis waarmee wij op een goede en gedegen wijze –zo nodig- maatwerk kunnen leveren.

Bijlage

1. [Stimulansz casusboekje omgekeerde-toets](#)